

схеми за изразяване на ромската идентичност: стъпаловидна, фуниеvidна, социограма-мишена и векторна. Всяка една от тях е в синхрон с имплицитно съдържащото се и в българските тези противопоставяне: АЗ (циганин) – Вие (не-цигани), като моделът е не три-, а шестстепенен.

Томова (1995 б), един от водещите изследователи на ромите в България, предлага своя класификация за тях на базата на емпирично социологическо изследване. То се основава на сравнение между данните за самоидентификацията и експертната им оценка. Този сравнителен анализ показва, че само 2/3 от ромите се определят като такива. Като “български цигани” (или гаскане¹ рома) се самоопределят 47,3 % от анкетираните, от които само 1/4, като субгрупа, посочват названието на традиционния или съвременния си занаят, или екзоним, даден им от другите групи. Открити са 21 дистинкции. Като “турски цигани” (или “хорахане рома”) се самоопределят 46,2 % от респондентите. Около 1/3 се обособява в конкретна субгрупа, в която има 18 разграничения. Като “влашки цигани” се самоопределят 5,1 % от анкетираните. Част от тях не използват тази денотация, а професията, която упражняват. Четвъртата обособила се група са “кардарашите”, които заемат само 1,6 % от общия обем на респондентите (Т о м о в а, 1995 б).

Бюксеншютц (2000) представя данни от емпирично изследване, което потвърждава споменатите от Томова (1995 б) данни и очертава следната картина: „47,3 % от запитаните се смятат за “български цигани”, 46,2 % - за “турски цигани”, около 5 % са власи, или “румънски цигани”, и 1,5 % – кардараши или ловари (в миналото водещи чергарски, а днес уседнал начин на живот роми). Двете големи ромски групи взети заедно се обозначават като йерлиш (уседнали). Религиозната принадлежност на горните групи съответства в общи линии на разделението между “български” и “турски” роми: 44 % са православни християни, 39 % – мюсюлмани (шиити и сунити). Освен това около 15 % наброяват протестантите (предимно членове на петдесетната църква, но също адвентисти и баптисти), както и 0,5 % евреи. За свой майчин език 75 % от “българските цигани” посочват ромски, 20 % – български; от “турските цигани” обаче само 34 % посочват ромски като първи език, затова пък 61 % имат турски за майчин език; при власите (румънските цигани) 14 % говорят ромски и 84 % – влашки (балканоромански език, родствен с румънския); кардарашите и ловарите имат най-висок дял ромски за майчин език, а 10 % от тях посочват български. Тази картина се обръква допълнително от факта, че 22 % от запитаните роми сами се наричат турци, а 10 % се смятат за българи. От горното описание става ясно, че сред различните ромски групи се наблюдава различна степен на готовност за асимилация. Докато “турските цигани” (предимно чрез езика) се приспособяват към заобикалящото ги турско население, то кардарашите съхраняват затвореността на своята група. Тези различия се дължат на два взаимносвързани фактора.

¹Илона Томова и Алексей Пампоров използват в публикациите си думата “гаскане”, както се произнася на ромски език.